

Na dzisiejszej konferencji studenckiej zatytułowanej "*Wokół pedagogiki dzieciństwa. Specyficzne potrzeby edukacyjne dzieci w młodszym wieku szkolnym*"- zorganizowanej przez Studenckie Koło Naukowe Zintegrowanej Edukacji Wczesnoszkolnej Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, którego jestem członkinią- pragnę przedstawić komunikat z badań dotyczących zajęć pozalekcyjnych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczającymi do szkół podstawowych (SP) na terenie gminy Andrychów. Inspiracją do przeprowadzenia wspomnianych badań, były liczne rozmowy przeprowadzone z rodzicami dzieci szczególnie uzdolnionych zamieszkującymi gminę. Z rozmów tych wynikało, iż na terenie jednej z wsi, szkoła podstawowa nie otacza szczególną opieką dzieci szczególnie zdolnych z klas 1-3. Nie organizuje dla nich odbywających się *regularnie* zajęć dodatkowych, rozwijających ich uzdolnienia. Celem badania była weryfikacja uzyskanych informacji oraz sprawdzenie w jakich rodzajach i formach zajęć pozalekcyjnych, mogą uczestniczyć dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z klas 1-3, oraz 4-6.

Gminę Andrychów (o powierzchni 100,60 km kw), najliczniejszą z gmin Powiatu Wadowickiego, zamieszkuje 43.944 mieszkańców. W skład gminy wchodzi: miasto Andrychów oraz sołectwa – Brzezinka, Inwałd, Roczyny, Rzyki, Sułkowice, Targanice i Zagórnik¹. Na terenie gminy Andrychów działa 10 szkół podstawowych- dwie w mieście Andrychów, oraz po jednej w każdym z sołectw z wyjątkiem Sułkowic, gdzie działają dwie SP (w Sułkowicach Bołęcinie i Sułkowicach Łęgu)². Poniższa mapa 1. prezentuje gminę Andrychów; czerwonym kolorem zaznaczono nazwy miejscowości, oraz lokalizację SP w których przeprowadzono badania.

---

¹ Diagnoza Stanu Zasobów Gminy Andrychów- Dokument Źródłowy dla Strategii Rozwoju Gminy Andrychów na lata: 2006-2015, http://www.wrotamalopolski.pl/NR/rdonlyres/D9EC824D-4350-4F6F-BA16-EAFED7FE3D83/197062/diagnoza_stanu_zasobow.pdf (28.06.2012)

² <http://www.um.andrychow.pl/index.php?module=subjects&func=viewpage&pageid=2> (28.06.2012)

- ▶ Jakie formy zajęć pozalekcyjnych organizowane są w szkołach podstawowych na terenie gminy Andrychów, dla dzieci (z klas 1-3, 4-6) ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?
- ▶ Jaki procent uczniów w szkole, to uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?)
- ▶ Ile uczniów szczególnie uzdolnionych uczęszcza do szkół podstawowych na terenie gminy Andrychów?
- ▶ Jakie formy wsparcia otrzymują dzieci szczególnie uzdolnione od szkoły?
- ▶ Czy z inicjatywy rodziców bądź uczniów powstały zajęcia pozalekcyjne w badanych szkołach ?
- ▶ Jakie występują problemy w organizacji zajęć pozalekcyjnych?

Sformułowaliśmy następujące hipotezy badawcze:

1. Dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z klas 1-3 organizowana jest mniejsza różnorodność zajęć pozalekcyjnych w porównaniu z różnorodnością zajęć pozalekcyjnych organizowanych dla dzieci z klas 4-6.
2. Szkoły mają problem z jasnym definiowaniem ucznia szczególnie uzdolnionego z klas 1-3 , co przejawia się m.in. w przewidywanych istotnych różnicach w określaniu liczby dzieci szczególnie uzdolnionych w poszczególnych szkołach podstawowych.
3. Ilość zajęć pozalekcyjnych realizowanych w szkołach podstawowych powstałych z inicjatywy rodziców bądź uczniów, jest mała.
4. Głównym problemem szkoły w organizowaniu zajęć pozalekcyjnych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są problemy natury finansowej.

KOMUNIKAT Z BADAŃ- PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

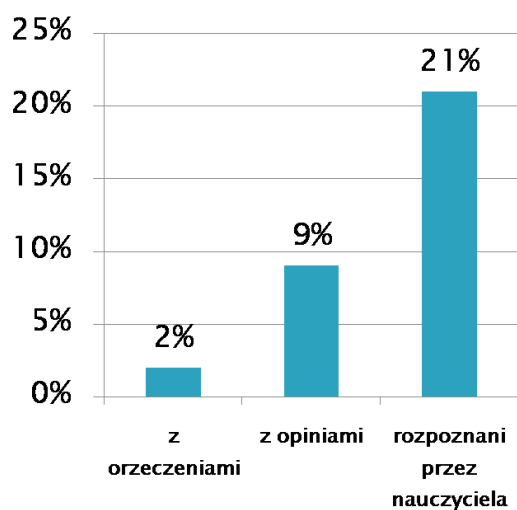
W Tabeli 1. ukazane jest zestawienie danych liczbowych uzyskanych w badaniu.

LICZBA UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH NA TERENIE GMINY ANDRYCHÓW			
W KLASACH 1-3	1135	1084	W KLASACH 4-6
	LICZBA UCZNIÓW Z ORZECZENIAMI PORADNI PSYCH.-PEDAG.		
	20	33	
	LICZBA UCZNIÓW Z OPINIAMI PSYCH.-PEDAG.		
	104	222	
	LICZBA UCZNIÓW OTOCZONYCH OPIEKĄ NA PODSTAWIE ROZPOZNANIA PRZEZ NAUCZYCIELI		
	241	203	
	LICZBA UCZNIÓW SZCZEGÓLNIIE UZDOLNIONYCH		
88	187		

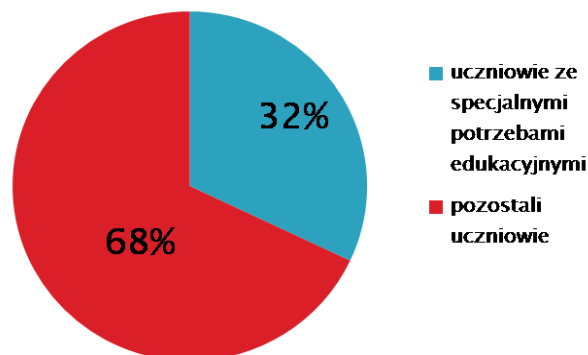
Tabela 1. Dane liczbowe

Z danych (Tabela 1) wynika, iż duża liczba uczniów klas 1-3 oraz 4-6 ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nie posiada opinii czy orzeczenia z poradni psychologiczno-pedagogicznej, ale jest otoczona jest opieką SP dzięki rozpoznaniu przez nauczyciela tychże potrzeb. Porównując procentową ilość uczniów klas 1-3 ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Wykres 1) z procentową ilością uczniów klas 4-6 ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Wykres 3) widocznym jest znaczny wzrost ilości uczniów klas 4-6 posiadających opinię wydaną przez poradnię psychologiczno pedagogiczną⁴. Procentowa ilość uczniów SP ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi na terenie gminy Andrychów, wynosi 32% w klasach 1-3 (Wykres 2) oraz 42% w klasach 4-6 (Wykres 4).

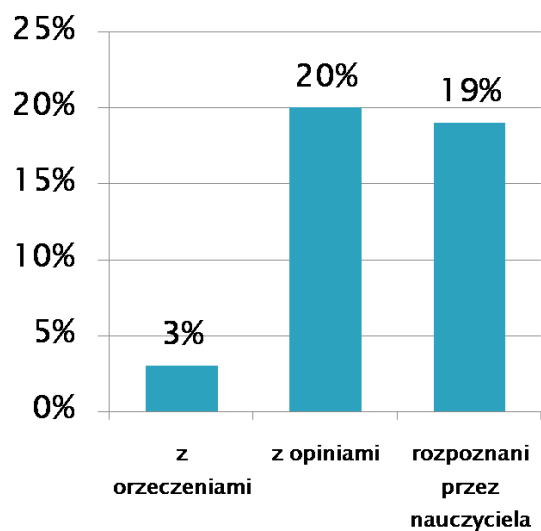
⁴ O przyczynach tego wzrostu trudno wnioskować, ponieważ nie dysponujemy na dzień dzisiejszy wynikami badań dotyczącymi przyczyny wzrostu ilości dzieci klas 4-6 (w porównaniu z dziećmi z klas 1-3) posiadającymi opinię poradni pp. Wzrost ten może wynikać np.. z przyczyn rozwojowych uczniów, niedostatecznej diagnozy uczniów klas 1-2 i wielu innych.

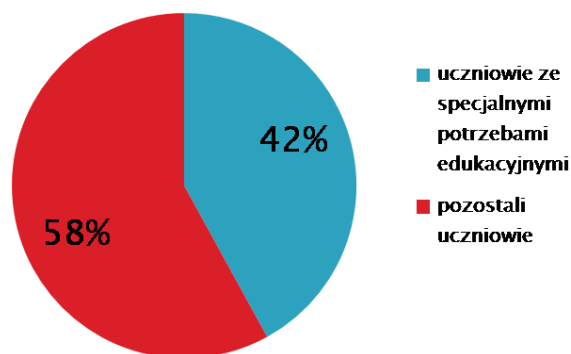
Wykres 1. Ilość uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi w klasach 1-3 SP, na terenie gminy Andrychów

Wykres 2. Ilość uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi na tle wszystkich dzieci klas 1-3 SP, na terenie gminy Andrychów

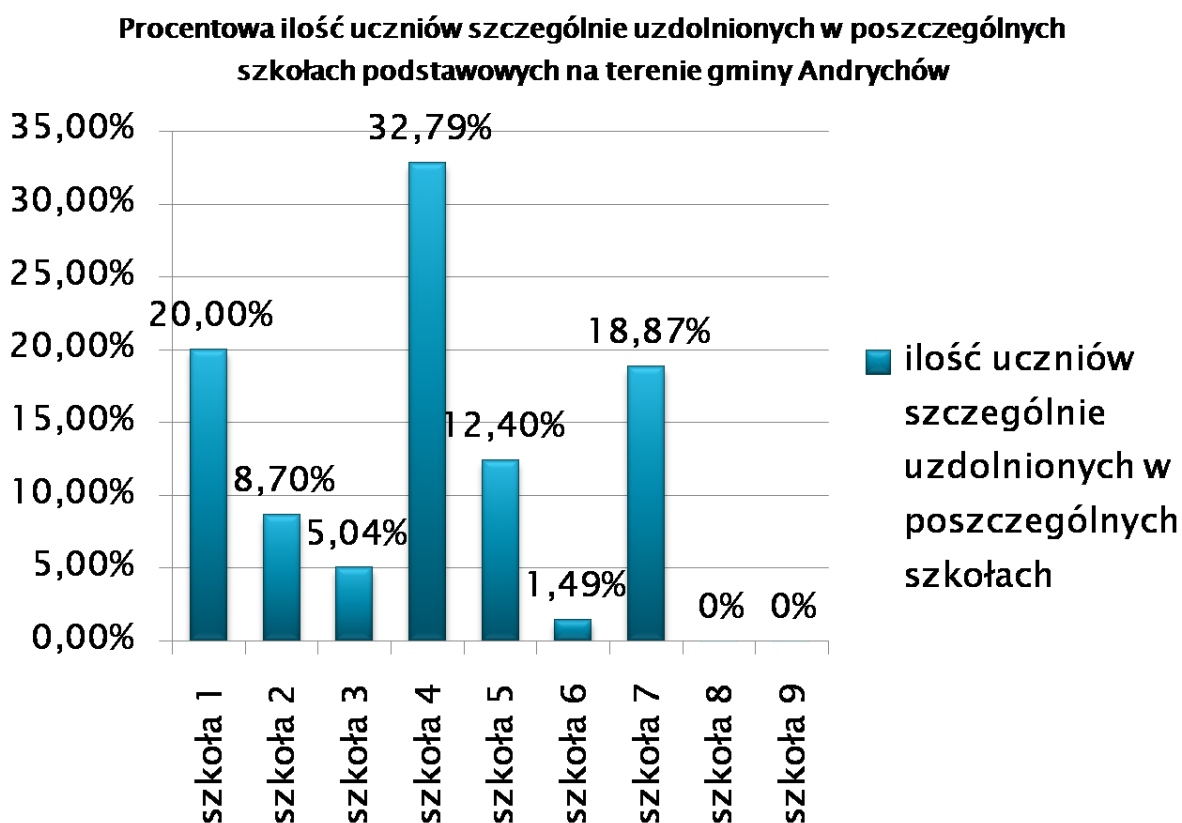

Wykres 3. Ilość uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi w klasach 1-3 SP, na terenie gminy Andrychów

Wykres 4. Ilość uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi na tle wszystkich dzieci klas 4-6 SP, na terenie gminy Andrychów.

Wśród uczniów, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczających do SP na terenie gminy Andrychów, procentowa ilość uczniów szczególnie uzdolnionych wynosi 24%, w klasach 1-3; 41 % w klasach 4-6 (Wykres 6). Bardzo interesujące wydają się wyniki badań dotyczące procentowej ilości uczniów szczególnie uzdolnionych (wśród wszystkich uczniów SP szkoły) uczęszczających do poszczególnych SP na terenie gminy Andrychów (Wykres 5). Z zestawienia tego wyniku (Wykres 5), iż w dwóch SP nie zdiagnozowano ani jednego ucznia szczególnie uzdolnionego (0 %- szkoła 8, szkoła 9), w jednej podano iż 32,79% wszystkich uczniów to uczniowie szczególnie uzdolnieni (szkoła 4); procentowa ilość uczniów szczególnie uzdolnionych oscyluje w okolicach: 20 % -w dwóch SP (20 % szkoła 1, 18,87 % szkoła 7); 5-13% -w trzech SP (8,70 % szkoła2; 5,04 % szkoła 3; 12,40 % szkoła 5)

Wykres 5. Procentowa ilość uczniów szczególnie uzdolnionych w poszczególnych SP na terenie gminy Andrychów.

Procentowa ilość uczniów szczególnie uzdolnionych wśród uczniów, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczających do SP na terenie gminy Andrychów

Wykres 6. Procentowa ilość uczniów szczególnie uzdolnionych wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczających do SP na terenie gminy Andrychów

Rodzaje zajęć pozalekcyjnych organizowanych na terenie gminy Andrychów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ukazują poniższe tabele – Tabela 2 dla uczniów z klas 1-3, Tabela 3 dla uczniów z klas 4-6.

W klasach 1 – 3:		
L.P.	RODZAJ ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH	LICZBA SZKÓŁ W KTÓRYCH DANY RODZAJ ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH SIĘ ODBYWA
1	Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze	9
2	Zajęcia specjalistyczne (logopedyczne, korekcyjno – kompensacyjne, rewalidacyjne)	9
3	Zajęcia sportowe	3
4	Kółka przedmiotowe (polonistyczne, matematyczne, przyrodnicze, ekologiczne, plastyczne, muzyczne)	3
5	Kółko artystyczne	2
6	Kółko pogłębiania wiedzy ogólnej	2
7	Kółko biblijne	1
8	Kółko prozdrowotne	1

Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Tabela 2. Rodzaje zajęć pozalekcyjnych organizowanych w klasach 1-3 SP na terenie gminy Andrychów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W KLASACH 4-6		
L.P.	RODZAJ ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH	LICZBA SZKÓŁ W KTÓRYCH DANY RODZAJ ZAJĘĆ POZALEKCYJNYCH SIĘ ODBYWA
1	Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze	9
2	Kółka przedmiotowe (polonistyczne, matematyczne, przyrodnicze, ekologiczne, plastyczne, muzyczne)	9
3	Konsultacje z nauczycielem przed konkursami, olimpiadami	9
4	Zajęcia specjalistyczne (logopedyczne, korekcyjno – kompensacyjne, rewalidacyjne)	5
5	Kółko teatralne	4
6	Zajęcia sportowe	3
7	Kółko dziennikarskie	2
8	Spotkania z ekspertem	2
9	Kółko prozdrowotne	1
10	Koło Jana Pawła II	1
11	Basen	1
12	Szkolny klub krajoznawczo – turystyczny	1
13	Kółko modelarskie	1
14	Kółko muzyczne	1
15	Kółko taneczne	1

Tabela 3. Rodzaje zajęć pozalekcyjnych organizowanych w klasach 4-6 SP na terenie gminy Andrychów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zajęcia pozalekcyjne powstałe w SP na terenie gminy Andrychów z inicjatywy rodziców bądź uczniów ukazuje Tabela 4. Z danych zamieszczonych w Tabeli 4 wynika, iż łącznie takich zajęć pozalekcyjnych powstało 10. Wszystkie SP w których przeprowadzono badania, organizują różnego rodzaju formy wsparcia (poza zajęciami pozalekcyjnymi) dla uczniów szczególnie uzdolnionych (Tabela 5). Z danych zawartych w Tabeli 5 wynika, iż indywidualne konsultacje z nauczycielem, oraz organizacja konkursów przedmiotowych mają miejsce we wszystkich badanych SP. Niepokojące wydaje się, iż

Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

wyjazdy na wystawy, zlecenie dodatkowych zadań, indywidualna organizacja pracy – jako formy wsparcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych wykazywane są w tak małej ilości SP⁵.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE POWSTAŁE W SP NA TERENIE GMINY ANDRYCHÓW Z INICJATYWY RODZICÓW LUB UCZNIÓW:		
L.P.	RODZAJ ZAJĘĆ	LICZBA SZKÓŁ W KTÓRYCH ZP POWSTAŁY
1	Kółka przedmiotowe (języka angielskiego, historyczne, przyrodnicze)	2
2	Kółko modelarskie	1
3	Warsztaty taneczne (jedna szkoła)	1
4	Gimnastyka korekcyjno – kompensacyjna	1
5	Koło Jana Pawła II	1
6	Zajęcia sportowe	1
7	Koło krajoznawczo – turystyczne	1
8	Konsultacje indywidualne z nauczycielem	1
9	Kółko teatralne, dziennikarskie	1

Tabela 4. Zajęcia pozalekcyjne powstałe w SP na terenie gminy Andrychów z inicjatywy rodziców lub uczniów.

FORMY WSPARCIA DLA UCZNIÓW SZCZEGÓLNIE UZDOLNIONYCH (Z WYŁĄCZENIEM ZAJĘĆ POZALEKCYJNYMI) ORGANIZOWANE PRZEZ SP NA TERENIE GMINY ANDRYCHÓW		
L.P.	FORMA ZAJĘĆ	LICZBA SZKÓŁ KTÓRE WYKAZAŁY DANY RODZAJ WSPARCIA
1	Indywidualne konsultacje z nauczycielami	9
2	Konkursy przedmiotowe	9
3	Spotkania z ekspertami	2
4	Wyjazdy na wystawy	1
5	Zlecenie dodatkowych zadań	1
6	Indywidualizacja pracy na lekcji	1

Tabela 5. Formy wsparcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych (z wyłączeniem zajęć pozalekcyjnymi) organizowane przez SP na terenie gminy Andrychów.

⁵ Przypominamy, iż ankieta miała formę pytań otwartych- i osoby odpowiedzialne za wypełnienie ankiet, podawały wszelkie dane umożliwiające utworzenia zestawienia form wsparcia dla uczniów SP szczególnie uzdolnionych .

Badane SP wskazywały na następujące problemy z organizacją zajęć pozalekcyjnych:

- Problemy natury finansowej. Szkoły Podstawowe nie posiadają dodatkowych, specjalnych środków na prowadzenie atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych;
- Organizacja dojazdu dzieci do szkoły;
- Dwuzmianowość szkoły;
- Brak czasu (wolnych sal)
- Zbyt duże obciążenie uczniów czasem spędzonym w szkole;

KOMUNIKAT Z BADAŃ- WERYFIKACJA HIPOTEZ. DALSZY ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Badanie przeprowadzone w SP na terenie gminy Andrychów, umożliwiło weryfikację wszystkich założonych hipotez. Hipoteza 1- Dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z klas 1-3 organizowana jest mniejsza różnorodność zajęć pozalekcyjnych w porównaniu z różnorodnością zajęć pozalekcyjnych organizowanych dla dzieci z klas 4-6 potwierdziła się. W klasach 1-3 (Tabela 2) - SP gminy Andrychów organizują 8 różnych rodzajów zajęć pozalekcyjnych, w klasach 4-6 (Tabela 3) zajęć tych jest 16. rodzajów. We wszystkich SP organizuje się zarówno dla dzieci w młodszym wieku szkolnym jak i dla dzieci z klas 4-6 zajęcia dydaktyczno- wyrównawcze. Interesujące wydaje się, iż w porównaniu z zajęciami specjalistycznymi przeznaczonymi dla dzieci z klas 1-3, które organizowane są we wszystkich badanych SP, zajęcia takie skierowane dla dzieci z klas 4-6 organizowane są jedynie w 5. placówkach. Na podstawie wyników badań, stwierdza się, iż różnorodność zajęć dodatkowych przeznaczonych dla dzieci z klas 1-3 jest zdecydowanie mniejsza niż różnorodność zajęć realizowanych w klasach 4-6 badanych SP. Hipoteza 2 została potwierdzona; jak wynika z badań SP mają problem z jasnym definiowaniem ucznia szczególnie uzdolnionego uczęszczającego do klas 1-3. Założyliśmy iż, problem ten będzie się ujawniał w istotnych różnicach w określaniu liczby dzieci szczególnie uzdolnionych w poszczególnych szkołach. Wykres 7. ukazujący procentową ilość uczniów szczególnie uzdolnionych w poszczególnych SP na terenie gminy Andrychów ilustruje omawiane znaczne różnice. Jest to wysoce niepokojące m.in. ze względu na brak jednakowych szans edukacyjnych dzieci uczęszczających do SP w gminie Andrychów. Skoro pojawiają się tak znaczne różnice, może zdarzyć się tak, iż dane dziecko posiadające określone szczególne

uzdolnienia jest nie zdiagnozowane jako dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, i co się z tym bezpośrednio wiąże – nie jest otoczone opieką i pomocą pedagogiczno-psychologiczną ze strony SP czy poradni pedagogiczno-psychologicznej. Sugerujemy, iż Gminny Zarząd Oświaty miasta Andrychów, powinien po zapoznaniu się z prezentowanymi wynikami badań przyczynić się do pomocy w organizacji konferencji dla nauczycieli i dyrektorów szkół, konsultacji eksperckiej, czy innych form wsparcia, celem pogłębienia wiedzy z zakresu diagnozy i pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym. Hipoteza 3 została potwierdzona. Ilość zajęć pozalekcyjnych realizowanych w szkołach podstawowych powstałych z inicjatywy rodziców bądź uczniów, jest mała. Jak wynika z danych zestawionych w Tabeli 4, jedynie w nielicznych SP powstają zajęcia w wyniku starań uczniów bądź rodziców. Przyczyny takiego stanu rzeczy mogą być wielorakie, wyniki badań na pewno świadczą o braku skuteczności działań uczniów i rodziców w zakresie organizacji zajęć pozalekcyjnych. Pragniemy zwrócić uwagę, iż dane uzyskane w badaniach, nie pozwalają na jednoznaczne stwierdzenie, iż taki stan rzeczy jest wynikiem niskiej aktywności i zaangażowania uczniów i rodziców w organizację zajęć pozalekcyjnych. Aby odpowiedzieć na pytanie dotyczące przyczyn takiego stanu rzeczy konieczne wydaje się przeprowadzenie osobnych badań. Ostatnia z hipotez – Hipoteza 4 – zakładająca, iż głównym problemem SP w organizowaniu zajęć pozalekcyjnych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są problemy natury finansowej została potwierdzona. Wszystkie ze SP borykają się z problemami natury finansowej, ale nie jest to jedyny problem pojawiający się w związku z organizacją zajęć pozalekcyjnych. Niektóre ze szkół znajdujące się w dużych sołectwach, mają problem wynikający z trudności z dojazdem na zajęcia dzieci mieszkających w znacznym oddaleniu od SP. Inne jako przyczynę utrudniającą sprawną organizację zajęć pozalekcyjnych wymieniają dwuzmianowość SP, brak wolnych sal. Są też SP w których jako problem w organizacji zajęć pozalekcyjnych wymienia się również przeciążenie uczniów nauką szkolną.

Na koniec mego wystąpienia pragnę serdecznie podziękować Gminnemu Zarządowi Oświaty oraz wszystkim dyrektorom SP za pozwolenia przeprowadzenia badań, pedagogom szkolnym i gronu pedagogicznemu za zaangażowanie i rzetelność w wypełnianiu ankiet. Każdego roku szkolnego do SP, zgłasza się wiele studentów, doktorantów, naukowców celem przeprowadzenia różnorodnych badań. Niektóre z nich wymagają czynnego zaangażowania i wielogodzinnej pracy wielu osób pracujących w SP (jak to miało miejsce w wypadku tych

badania). Co SP ofiaruje się w zamian? Dobrze by się stało, gdyby niniejsze wyniki badań przyczyniły się nie tylko do refleksji, poznania naukowego, ale również konkretnych zmian w zakresie organizacji i przebiegu zajęć pozalekcyjnych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zamieszkującymi gminę Andrychów. Pragnę złożyć podziękowania również na ręce Pani dr Beaty Oelszlaeger- opiekuna SKN ZEW, dziękuję za wsparcie, wyrozumiałość i umacnianie wiary w sens „pracy u podstaw”.